

II Liceum Ogólnokształcące w Sanoku

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA

Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

POZIOM ROZSZERZONY

I Podstawy prawne PSO.

- Ustawa o systemie oświaty
- Podstawa programowa
- Rozporządzenie MENiS dotyczące zasad oceniania, klasyfikowania i promowania
- Statut szkoły
- Wewnątrzszkolny system oceniania
- Program wychowawczy szkoły

II Zasady PSO – kontrakt między nauczycielem a klasą

- Każda ocena jest opatrzona komentarzem nauczyciela, ustnym lub pisemnym.
- Zawartością komentarza są wskazówki dla ucznia, w jaki sposób może on podnieść swoje osiągnięcia edukacyjne.
- Wymagania edukacyjne formułowane są na podstawie podstawy programowej.
- Stosuje się sześciostopniową skalę ocen.
- Prace klasowe są obowiązkowe. Uczniowie, którzy z przyczyn losowych nie napisali pracy klasowej oraz ci uczniowie, którzy otrzymali ocenę niedostateczną zobowiązani są przystąpić do napisania II terminu w okresie nie dłuższym niż 1 tydzień od oddania przez nauczyciela poprawionych prac. Termin ten jest uzgadniany z nauczycielem.
- Prace klasowe są zapowiadane z tygodniowym wyprzedzeniem.
- Uczeń jest zobowiązany do noszenia podręczników i zeszytów na każdą lekcję. Zeszyt przedmiotowy jest własnością ucznia i jemu służy, nie podlega ocenie sposób jego prowadzenia.
- Ściąganie podczas sprawdzianów, testów, kartkówek itp. skutkuje wpisaniem oceny niedostatecznej oraz uwagi za nieuczciwość.
- Dwa razy w semestrze uczeń może zgłosić nieprzygotowanie („np.”) bez żadnych sankcji.
- Pisemne prace domowe / referaty, sprawozdania, rozprawki itp./ uczniowie wykonują w zeszytach lub na oddzielnych kartkach, opatrzonej tematem pracy i podpisem. Prace muszą być napisane w czytelny i estetyczny sposób.
- Pisemne prace domowe uczeń jest zobowiązany oddawać w ustalonym terminie. Jeśli praca nie zostanie oddana, skutkuje to otrzymaniem oceny niedostatecznej
- Prace uczniów są przechowywane przez nauczyciela, uczeń i rodzice mają do nich wgląd
- Przy wystawianiu oceny w klasie trzeciej uwzględnia się oceny z klasy pierwszej i drugiej

III Standardy osiągnięć uczniów

- **Wykorzystanie i tworzenie informacji.**

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski; wyraża i uzasadnia własne zdanie w wybranych sprawach w formie ustnej i pisemnej na różnych forach publicznych; przedstawia i uzasadnia poglądy odmienne od własnych.

- **Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.**

Uczeń rozpoznaje problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej i globalnej oraz szuka ich rozwiązania; rozumie złożoność problemów społecznych i politycznych; dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.

- **Współdziałanie w sprawach publicznych.**

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się *zadaniami* i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

- **Znajomość zasad i procedur demokracji.**

Uczeń wyjaśnia demokratyczne zasady i procedury oraz stosuje je w codziennym życiu; charakteryzuje demokrację na tle innych ustrojów, ocenia działanie instytucji demokratycznych w Polsce i na świecie; ocenia rolę stowarzyszeń i organizacji obywatelskich oraz różnych form aktywności obywateli w funkcjonowaniu współczesnej demokracji.

- **Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.**

Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych podmiotów życia publicznego; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do interpretacji i oceny wydarzeń w życiu społecznym i politycznym; przedstawia prawa i obowiązki obywatela Rzeczypospolitej Polskiej; rozumie znaczenie prawa i praw człowieka w codziennym życiu obywatela oraz rozpoznaje przypadki ich łamania.

- **Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.**

Uczeń przedstawia związki między swoim życiem a sytuacją społeczności lokalnej, sytuacją Polski, Europy i świata; wyjaśnia złożoność zjawisk społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych; uwzględnia perspektywę globalną w interpretacji tych zjawisk.

IV Narzędzia i czas pomiaru osiągnięć uczniów oraz kryteria oceniania

Pomiar osiągnięć ucznia odbywać się będzie według zasad pomiaru dydaktycznego (przy zachowaniu takich jego właściwości, jak: obiektywizm pomiaru, trafność, rzetelność i obiektywizm punktowania) za pomocą następujących narzędzi:

- Odpowiedź ustna (z trzech ostatnich lekcji)
- Test oparty na standardach egzaminacyjnych, mający formę:
 - a) testu wiedzy ogólnej
 - b) analizy źródeł
- Wypracowanie oparte na standardach egzaminacyjnych, mający formę:
 - a) zadania klasowego, (zapowiedzianego z tygodniowym wyprzedzeniem)
 - b) zadania domowego
- Referat (będący formą opracowanego i wygłoszonego zagadnienia)

- Kartkówka (krótka, pisemna i niezapowiedziana forma sprawdzenia wiadomości z trzech ostatnich lekcji)
- Sprawdzian (zapowiedziany z tygodniowym wyprzedzeniem)
- Powtórzenie wiadomości (realizowane zawsze przed sprawdzianem)
- Aktywność obejmująca ocenę wkładu pracy ucznia w postaci:
 - a) wypowiedzi ustnych
 - b) zaangażowania w pracę na lekcji
 - c) pracy w grupie
 - d) pracy indywidualnej na lekcji i w domu
 - e) udziału w olimpiadach i konkursach
 - f) zaangażowanie w życie społeczności lokalnej.
- Prace pozalekcyjne (udział w konkursach, olimpiadach).

V KRYTERIA OCENY POSZCZEGÓLNYCH FORM AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

Ocenianie będzie dokonywane na podstawie skali obowiązującej w polskim systemie oświaty. Dopuszcza się stosowanie dodatkowych znaków plus (+) i minus (-) przy ocenach częściowych. Ocenienie będzie jawne, a wystawiane oceny – uzasadnione.

1. Sprawdzian pisemny.

W każdym semestrze przewiduje się co najmniej trzy sprawdziany - testy, podsumowujące przerobiony dział materiału. Sprawdzian pisemny jest obowiązkowy. Uzyskanie pozytywnej oceny semestralnej lub rocznej jest uzależnione od zaliczenia (uzyskania oceny pozytywnej) wszystkich sprawdzianów.

W zależności od zdobytych na sprawdzianie punktów uczniowie otrzymują następujące oceny:

celująca	95-100%
bardzo dobra	85-94%
dobra	70-84%
dostateczna	50-69 %
dopuszczająca	40-49%

2. Tekst źródłowy, materiał kartograficzny, ikonograficzny i statystyczny.

Umiejętność analizy wymienionych źródeł informacji będzie sprawdzana przez udzielenie odpowiedzi na postawione pytania do jednego lub kilku zestawionych w całość problemową materiałów źródłowych.

3. Kartkówki 10 –15 minutowe są niezapowiedziane. Zakres ich treści obejmuje trzy ostatnie lekcje.

4. Odpowiedzi ustne.

Na ocenę odpowiedzi ustnej składają się: jej zawartość merytoryczna, argumentacja, wyrażenie sądów, ich uzasadnianie, stosowanie języka historycznego oraz sposób prezentacji. Dodatkowe pytania naprowadzające wpływają na obniżenie oceny.

5. Aktywność ucznia na lekcji.

Za poprawną odpowiedź, której uczeń udzielił podczas lekcji, jest przyznawany plus (+). Uzyskanie siedmiu plusów skutkuje wpisaniem do dziennika oceny bardzo dobrej. Za

pasywną postawę w czasie lekcji uczeń otrzyma minus (-). Siedem minusów powoduje wpisanie do dziennika oceny niedostatecznej.

6. Aktywność pozalekcyjna.

Za formę aktywności pozalekcyjnej uwzględnianej w ocenianiu uważa się angażowanie się Ucznia w różne formy działalności społecznej czy politycznej w środowisku lokalnym.

7. Praca w grupach.

Praca w grupach polega na efektywnym współdziałaniu w zespole, planowaniu i ocenianiu własnego uczenia się, skutecznym porozumiewaniu się w różnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów w twórczy sposób. Będzie oceniana przez nauczyciela nadzorującego i sprawdzającego pracę grup. Za pomocą tej formy pracy realizowane będą m.in. powtórzenia wiadomości.

8. Prace długoterminowe.

Oceniana będzie samodzielna praca długoterminowa ucznia – jak gromadzenie i dokumentacja różnych źródeł informacji, czytanie i twórcze wykorzystywanie literatury, udział w projektach edukacyjnych, osiągnięcia w olimpiadach i konkursach. Za zwycięstwo w konkursie historycznym na szczeblu centralnym i uzyskanie tytułu laureata lub finalisty uczeń otrzyma ocenę celującą na zakończenie roku szkolnego.

VI KRYTERIA WYSTAWIANIA OCENY SEMESTRALNEJ

Stopień celujący:

Wiedza i umiejętności ucznia charakteryzują się pełną znajomością dyscyplin WOS. Pochodzą one z różnych źródeł poza podręcznikowych. Oparte są na wnikliwej analizie rzeczywistości i różnorodności światopoglądowej. Uczeń twórczy w odpowiedzi, nieszablonowy, aktywny, nie unika krytyki i oceny. Ma własne zdanie. Potrafi sam stawiać pytania i przedstawić problemy do dyskusji. Wysoka kultura słowa mówionego. Uczeń aktywnie uczestniczy w pracy na lekcjach, w kołach zainteresowań. Osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach.

Stopień bardzo dobry:

Uczeń posiada ogólne wiadomości i umiejętności z zakresu nauk społecznych. Podstawy teoretyczne i praktyczne oparte na najwyższym poziomie programowym i podręcznikowym. Żywo zainteresowany aktualną problematyką społeczno-polityczną i gospodarczą. W szczególny sposób ma opanowaną jedną z dyscyplin WOS: socjologia, ekonomia, politologia, stosunki międzynarodowe, podstawy prawoznawstwa, psychologia społeczna, etyka itd. Znajomość czynna języka danej dyscypliny. Postawa racjonalna, krytyczna, kreatywna. Umiejętność oceny problemów, procesów, zjawisk oraz osób. Uczeń samodzielnie poszerza wiedzę w pełni wywiązuje się ze stawianych przed nim zadań oraz wykazuje chęć do samodzielnego podejmowania różnorodnych zadań.

Stopień dobry:

Uczeń opanował podstawy programowe. Umiejętnie stosuje słownictwo nauk społecznych – nie jest ono bezbłędne. Przejawia przeciętne zainteresowanie otaczającą rzeczywistością. Poprawnie interpretuje informacje mediów i potrafi je ocenić. Postawa krytyczna wobec otaczającej rzeczywistości. Kreatywność na przeciętnym poziomie. Wiedza merytoryczna oparta na podręczniku.

Stopień dostateczny:

Brak zaangażowania w tematykę przedmiotu, wiedza w zakresie podstawowym. Błędy w stosowaniu pojęć naukowych. Brak orientacji w aktualnej problematyce społeczno-polityczno-gospodarczej. Słaby poziom wnioskowania – tylko przy pomocy nauczyciela. Mechanicznie odtwarza wiedzę. Nie potrafi praktycznie wykorzystać posiadanej wiedzy. Posługuje się prostym językiem i niewielkim zasobem słów.

Stopień dopuszczający:

Uczeń ma poważne luki w wiedzy i umiejętnościach, ale przyswoił je w stopniu nieco poniżej wymagań podstawowych. Z tego powodu nie jest w stanie samodzielnie pracować i aktywnie uczestniczyć w zajęciach. Ma braki w zeszycie przedmiotowym (notatki z lekcji, prace domowe). Przy aktywnej i częstej pomocy rozwiązuje problemy typowe, o niewielkim stopniu trudności.

Stopień niedostateczny:

Uczeń nie opanował wiedzy w stopniu koniecznym. Nie rozumie wiadomości, myli je i zniekształca. Nie jest w stanie, nawet przy pomocy nauczyciela, rozwiązać problemu o elementarnym stopniu trudności. Wykazuje się brakiem systematyczności i chęci do nauki.

W przypadku, gdy uczeń otrzyma semestralną ocenę niedostateczną jest zobowiązany nadrobić materiał nauczania w ciągu miesiąca od zakończenia semestru. Informacje o zakresie materiału i terminie zaliczenia, a także zaliczeniu bądź niezaliczeniu materiału nauczyciel wpisuje w dzienniku klasowym, a uczeń potwierdza podpisem

VII SPOSOBY INFORMOWANIA O OSIĄGNIĘCIACH**Uczniów:**

- Ustne uzasadnienie oceny
- Recenzje prac pisemnych
- Publikowanie wyników konkursów, prac uczniowskich
- Informacja zwrotna

Rodziców:

- Rozmowa indywidualna
- Udostępnianie prac do wglądu
- Korespondencja i rozmowy telefoniczne
- Świadectwo

VIII Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Życie w społeczeństwie (14 modułów)

- Wiadomości

1. Odróżnia elementy i modele osobowości*
2. Wymienia koncepcje zachowania się człowieka*
3. Wyjaśnia pojęcia zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, więzi
4. Ilustruje przykładami proces kształtowania się więzi
5. Podaje przykłady norm i instytucji społecznych
6. Wymienia normy i instytucje społeczne
7. Wyjaśnia na czym polega anomia
8. Wymienia rodzaje konfliktów społecznych
9. Rozróżnia konflikty społeczne
10. Wyjaśnia pojęcia socjalizacji pierwotnej, wtórnej i resocjalizacji
11. Odróżnia poszczególne rodzaje socjalizacji
12. Wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki
13. Łączy proces socjalizacji ze zjawiskiem kontroli społecznej i stygmatyzacją
14. Podaje cechy grupy społecznej oraz wymienia jej rodzaje
15. Odróżnia modele rodziny
16. Rozróżnia rodzaje grup społecznych
17. Wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji
18. Ilustruje przykładami i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej
19. Rozróżnia historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne)
20. Ilustruje przykładami cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne)
21. Wymienia prawa, które przysługują mniejszościom narodowym, etnicznym i grupom imigrantów żyjącym w Polsce
22. Odróżnia cechy patriotyzmu, nacjonalizmu, ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu
23. Przytacza przykłady negatywnych zachowań będących efektem nacjonalizmu, ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu
24. Wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim
25. Wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności
26. Rozróżnia subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie
27. Wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa
28. Wyjaśnia zależność między systemem edukacyjnym a rynkiem pracy; wskazuje przykłady ich niedopasowania

29. Wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić lub zmieniać swoje kwalifikacje zawodowe i dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej
30. Wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli Rzeczypospolitej Polskiej
31. Wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości
32. Podaje historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa
33. Odróżnia obywatelskie nieposłuszeństwo od zwykłego łamania prawa
34. Wyjaśnia, na czym polega nieposłuszeństwo obywatelskie i jakie niesie ze sobą dylematy
35. Wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm)
36. Wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego
37. Wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania
38. Wyjaśnia, na czym polega specyfika marketingu społecznego
39. Wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny się kierować media i ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów
40. Wyjaśnia, na czym polega zasada wolności słowa, i wskazuje na przypadki jej nadużycia

- Umiejętności

1. Rozpoznaje modele i elementy osobowości*
2. Diagnozuje czynniki wywołujące określone zachowania się człowieka*
3. Charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi
4. Charakteryzuje funkcje norm i instytucji społecznych w życiu społecznym
5. Analizuje przyczyny i skutki anomii
6. Analizuje na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania
7. Porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców
8. Analizuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym
9. Przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele, poczucie odrębności, współdziałanie)
10. Porządkuje rodzaje grup i wyjaśnia na przykładach funkcjonowanie wskazanej grupy
11. Analizuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej
12. Porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny
13. Charakteryzuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej
14. Porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych
15. Ocenia skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku
16. Analizuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi)

17. Rozważa możliwości rozwiązania problemów życia społecznego w Polsce
18. Charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne)
19. Porządkuje cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne)
20. Analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury
21. Przedstawia i ocenia dwie drogi zmiany społecznej: rewolucję i reformę
22. Ocenia znaczenie wybranych ruchów społecznych, np.: Solidarność, ruch niepodległościowy non-violence Mahatmy Gandhiego, ruch praw obywatelskich Martina L. Kinga, ruch na rzecz ochrony środowiska naturalnego, ruch emancypacji kobiet
23. Przedstawia dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną
24. Analizuje czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej
25. Ocenia postawy współczesnych Polaków wobec ojczyzny i narodu
26. Charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.)
27. Rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom
28. Porównuje różne modele polityki wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów
29. Ocenia sytuację imigrantów w Polsce
30. Uzasadnia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami
31. Ocenia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej
32. Rozróżnia normatywne i opisowe pojęcie kultury
33. Analizuje konsekwencje pluralizmu kulturowego współczesnego społeczeństwa
34. Wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej
35. Rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności
36. Określa znaczenie religii w polskiej kulturze; charakteryzuje religijność współczesnych Polaków
37. Ocenia wpływ kontrkultury na życie społeczne
38. Rozróżnia tolerancję od akceptacji
39. Ocenia znaczenie tolerancji i akceptacji dla życia społecznego
40. Charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie
41. Rozpatruje argumenty przemawiające za swobodą prowadzenia badań genetycznych oraz ich prawnym zakazem
42. Rozważa racje stron sporów o dopuszczalność aborcji i eutanazji
43. Uzasadnia traktowanie kary jako odpłaty lub jako sposobu resocjalizacji; formułuje własne stanowisko w tej sprawie
44. Rozważa argumenty i kontrargumenty stron sporu o przyznanie mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne

45. Rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie
46. Analizuje rolę szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie informacyjnym
47. Wskazuje działania, które mogą podejmować: państwo, władze samorządowe oraz organizacje społeczne, by zwiększyć równość szans w dostępie do edukacji
48. Przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa
49. Uzasadnia znaczenie postaw i cnót obywatelskich (troska o dobro wspólne, odpowiedzialność, aktywność, solidarność, odwaga cywilna, roztropność, tolerancja)
50. Przedstawia filozoficzny rodowód koncepcji społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville)
51. Bada formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu
52. Uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego
53. Przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce
54. Opracowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia (nazwa, siedziba, członkowie, władze, majątek, zasady zmiany statutu i rozwiązywania stowarzyszenia)
55. Charakteryzuje lokalne organizacje pozarządowe
56. Wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne
57. Odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej
58. Przeprowadza w najbliższym otoczeniu minisondaż opinii publicznej na wskazany temat, interpretuje jego wyniki
59. Analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności
60. Opracowuje projekt akcji społecznej w wybranej sprawie i w miarę możliwości go realizuje
61. Ocenia funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach)
62. Uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów; ocenia skutki ich ograniczania
63. Przedstawia najważniejsze media w Polsce i na świecie (odbiorcy, zasięg, forma przekazu, orientacja ideologiczna, typ własności); charakteryzuje wybrane media lokalne
64. Charakteryzuje prasę wielkonakładową i ocenia jej rolę w debacie publicznej
65. Krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy
66. Ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści

- Postawy

1. Angażuje się w działania społeczne i obywatelskie
2. Dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie

3. Podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności
4. Konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych
5. Odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną
6. Rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski
7. Szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi
8. Przeciwstawia się przejawom dyskryminacji

Życie publiczne i instytucje polityczne na poziomie lokalnym i krajowym (14 modułów)

- Wiadomości

1. Podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości
2. Przedstawia różne rozumienia pojęcia „polityka”
3. Wymienia rodzaje kultury politycznej
4. Odróżnia rodzaje kultury politycznej na podstawie ich charakterystycznych cech
5. Podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych
6. Wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji
7. Wyjaśnia, czym jest referendum
8. Łączy modele ustrojowe z konkretnymi państwami
9. Wyjaśnia na przykładach relacje między narodem a państwem
10. Zestawia ze sobą charakterystyczne cechy egzekutywy i legislatywy poszczególnych modeli ustrojowych obowiązujących we Francji, Wielkiej Brytanii, USA, RFN, Rosji, Włoszech, Szwajcarii i Polsce
11. Wymienia rodzaje ideologii występujących we współczesnym świecie
12. Rozróżnia poszczególne ideologie na podstawie ich cech
13. Odróżnia ideologię od doktryny
14. Podaje najważniejsze postanowienia konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską
15. Wymienia funkcje władzy ustawodawczej
16. Wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie
17. Rozróżnia rodzaje ordynacji wyborczych
18. Wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce
19. Wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji
20. Podaje przykłady państw z parlamentem jednoizbowym
21. Wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa
22. Podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów)
23. Wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w polskim parlamencie
24. Wyjaśnia znaczenie progu wyborczego dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji
25. Łączy charakterystyczne zapisy programów politycznych z partiami, które są ich zwolennikami
26. Odróżnia patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm)

27. Wyjaśnia pojęcie partycypacji
28. Wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawi sposoby zwiększania poziomu partycypacji
29. Rozpoznaje na podstawie tekstu źródłowego konstytucyjne zasady ustroju państwa
30. Wyjaśnia, jaki model ustrojowy funkcjonuje w Polsce
31. Wymienia kompetencje Sejmu, Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego w państwie
32. Wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu
33. Rozróżnia uprawnienia Sejmu, Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego
34. Wyjaśnia konstytucyjne pojęcie suwerenności
35. Wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym
36. Podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej
37. Wyjaśnia szczególny charakter procedury uchwalania ustawy budżetowej
38. Rozróżnia rodzaje stanów nadzwyczajnych w państwie polskim
39. Potrafi wymienić prezydentów III RP
40. Wyjaśnia, w jakich okolicznościach prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu
41. Wymienia w porządku chronologicznym premierów III RP
42. Wymienia podstawowe zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Urzędu Kontroli Elektronicznej
43. Wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy
44. Odróżnia dotację od subwencji
45. Wyjaśnia, podając przykłady, czym zajmuje się administracja zespolona i niezespolona

- Umiejętności

1. Uzasadnia znaczenie wartości będących fundamentem współczesnej demokracji
2. Rozważa, w jakim stopniu demokracja sprzyja pokojowemu rozwiązywaniu konfliktów
3. Charakteryzuje główne fazy kształtowania się systemu demokratycznego
4. Weryfikuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczypospolita)
5. Rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować różne formy demokracji bezpośredniej
6. Rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły
7. Analizuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów)
8. Analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce
9. Analizuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat, korzystając z różnych źródeł informacji; ocenia jakość argumentacji jej stron, formułuje własne stanowisko

10. Charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych
11. Charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm)
12. Przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu
13. Ocenia system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny
14. Porównuje funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych
15. Przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości
16. Analizuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym
17. Analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej
18. Charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów
19. Wskazuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska)
20. Odróżnia suwerenność zewnętrzną od suwerenności wewnętrznej
21. Wyszukuje informacje na temat ustrojów politycznych Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji
22. Przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega
23. Analizuje współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną (uprzywilejowanie głównego wyznania, państwo ateistyczne, państwo neutralne światopoglądowo)
24. Ocenia przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące relacji państwo–Kościół
25. Ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej
26. Zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech)
27. Ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego; odróżnia jego formy (immunitet formalny, materialny)
28. Przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament
29. Charakteryzuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej
30. Przedstawia kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa
31. Rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego
32. Rozpoznaje przejawy populizmu i wyjaśnia, dlaczego stanowi on zagrożenie dla demokracji
33. Argumentuje destrukcyjny wpływ patologii na życie publiczne
34. Przedstawia sposoby, jakimi partie polityczne walczą o elektorat, i ocenia te działania według standardów demokracji
35. Analizuje konstytucyjne zasady ustroju państwa
36. Porównuje postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania

37. Przedstawia procedurę zmiany Konstytucji
38. Uzasadnia znaczenie Sejmu, Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej
39. Określa sytuacje, w jakich może dojść do skrócenia kadencji Sejmu
40. Określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej
41. Analizuje konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów
42. Porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na możliwości działania
43. Rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody
44. Ocenia funkcjonowanie służby cywilnej w Polsce
45. Analizuje kompetencje Najwyższej Izby Kontroli i ocenia jej znaczenie dla funkcjonowania instytucji publicznych
46. Przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich
47. Opisuje procedurę lustracyjną i wskazuje kategorie osób, które jej podlegają
48. Odwołując się do wybranych przykładów, charakteryzuje zadania Instytutu Pamięci Narodowej
49. Ocenia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych
50. Ocenia skuteczność instytucji referendum lokalnego
51. Przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego
52. Znajduje i analizuje informacje na temat dochodów i wydatków własnej gminy
53. Analizuje uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec samorządów terytorialnych
54. Rozważa problemy oraz perspektywy rozwoju własnej gminy, powiatu lub regionu na podstawie samodzielnie zebranych materiałów

- **Postawy**

1. Angażuje się w działania społeczne i obywatelskie
2. Dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie
3. Podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności
4. Konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych
5. Odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną
6. Rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski
7. Szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi
8. Przeciwstawia się przejawom dyskryminacji

Prawo i prawa człowieka (10 modułów)

- **Wiadomości**

1. Wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym
2. Podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego

3. Wyjaśnia, na czym polega praworządność i jakie zasady oraz instytucje stoją na jej straży
 4. Podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych
 5. Zestawia akty prawne w sposób hierarchiczny
 6. Wymienia rodzaje sądów powszechnych
 7. Podaje kompetencje Sądu Najwyższego
 8. Wyjaśnia, w jaki sposób realizuje się w Polsce zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziego
 9. Rozróżnia kodeksy obowiązujące w polskim prawodawstwie
 10. Wyjaśnia, na czym polega władza rodzicielska oraz jakie prawa i obowiązki mają dzieci
 11. Wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z prawem karnym, cywilnym i administracyjnym
 12. Wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego)
 13. Wymienia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
 14. Łączy prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji RP z prawami i wolnościami określonymi w dokumentach międzynarodowych
 15. Wymienia środki i mechanizmy ochrony praw człowieka w Polsce
 16. Podaje podstawowe dokumenty dotyczące ochrony praw człowieka
 17. Wyjaśnia, jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
 18. Odróżnia organizacje międzyrządowe i pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka
 19. Podaje przykłady łamania praw człowieka
- Umiejętności
 1. Rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne)
 2. Rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne)
 3. Analizuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych
 4. Wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów
 5. Uzasadnia różnicę między sędziami a ławnikami
 6. Przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu
 7. Analizuje sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw
 8. Ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa
 9. Przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa
 10. Rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe
 11. Stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna)

12. Analizuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń
13. Analizuje małżeństwo jako instytucję prawną (warunki zawarcia, prawa i obowiązki małżonków, wspólnota majątkowa, rozwód, separacja, małżeństwo a konkubinat)
14. Stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności)
15. Analizuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony
16. Uzasadnia konieczność stosowania kar i środków karnych obowiązujących w polskim prawie oraz funkcjonowania praw przysługujących ofierze, oskarżonemu i świadkowi
17. Odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy akt administracyjny jest ważny
18. Przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego
19. Analizuje przebieg postępowania administracyjnego
20. Odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego kazusu prawnego i interpretuje go
21. Wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach
22. Pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów)
23. Przedstawia ideę oraz historyczny rodowód praw człowieka
24. Przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników
25. Rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa
26. Rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne
27. Analizuje prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
28. Rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo
29. Odnosi przedstawiane w mediach przypadki naruszenia praw lub wolności w Polsce do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
30. Analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych
31. Przygotowuje opracowanie na temat naruszania i ochrony praw człowieka w wybranej dziedzinie
32. Przyporządkowuje prawa i wolności człowieka do odpowiedniej generacji
33. Analizuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych
34. Ocenia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze dla systemu ochrony praw człowieka na świecie

35. Charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej
36. Analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach
37. Pisze według wzoru skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu lub Komitetu Praw Człowieka w Genewie
38. Ocenia działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka

- Postawy

1. Angażuje się w działania społeczne i obywatelskie
2. Dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie
3. Podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności
4. Konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych
5. Odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną
6. Rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski
7. Szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi
8. Przeciwstawia się przejawom dyskryminacji

Wybrane zagadnienia ogólnoswiatowe – Polska, Europa, świat (7 modułów)

- Wiadomości

1. Wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu i jak można ją zdefiniować
2. Podaje przykłady realizacji w polityce zagranicznej polskiej racji stanu
3. Wyjaśnia, jaki wpływ na polską politykę zagraniczną ma członkostwo w Unii Europejskiej
4. Podaje przykłady wzajemnej zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii
5. Zna polskiego laureata Pokojowej Nagrody Nobla
6. Podaje przykłady działalności ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych
7. Wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają
8. Wymienia organy ONZ
9. Wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm
10. Wyjaśnia przyczyny konfliktów, którym towarzyszy terroryzm oraz motywy i sposoby działania terrorystów
11. Rozróżnia rodzaje terroryzmu
12. Wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy
13. Wymienia najważniejsze operacje wojskowe NATO
14. Podaje przykłady udziału polskich sił zbrojnych w operacjach ONZ i NATO
15. Ilustruje przykładami działania organizacji międzynarodowych na rzecz pokoju i bezpieczeństwa narodowego
16. Wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy
17. Wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej
18. Rozróżnia organy Unii Europejskiej
19. Wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej

20. Wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne
21. Łączy kompetencje instytucji unijnych z odpowiednimi organami
22. Wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią)
23. Podaje ogólne zasady korzystania z funduszy unijnych przez obywateli, przedsiębiorstwa i inne organizacje w Polsce

- Umiejętności

1. Charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach)
2. Ocenia działania Polski w dziedzinie pomocy rozwojowej
3. Ocenia relacje Polski z wybranymi państwami, na podstawie samodzielnie zebranych informacji
4. Przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, pacta sunt servanda)
5. Analizuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami
6. Przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii
7. Wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie
8. Rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne
9. Ocenia strategię zwalczania terroryzmu
10. Ocenia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla)
11. Przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia)
12. Ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych
13. Rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie
14. Charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu
15. Analizuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna)
16. Charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz

Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców)

17. Ocenia, jakie znaczenie dla danego regionu i świata mają regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy

18. Ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową i poziom bezpieczeństwa Polski

19. Charakteryzuje genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji)

20. Analizuje sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności

21. Analizuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny)

22. Przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe

23. Rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej

24. Przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy

25. Ocenia rolę Rady Europy we współczesnej Europie

26. Charakteryzuje genezę, cele i sposób działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

27. Wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa

28. Rozróżnia typy łańdów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.

29. Uzasadnia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego

30. Ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie

31. Wyszukuje informacje o możliwościach podejmowania nauki i pracy w państwach Unii Europejskiej, potrafi posługiwać się Europass

- Postawy

1. Angażuje się w działania społeczne i obywatelskie

2. Dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie

3. Podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności

4. Konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych

5. Odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną

6. Rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski

7. Szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi

8. Przeciwdziała się przejawom dyskryminacji